

Limbus

BENE ZOLTÁN

Még mindig fáj a vállam, különösen reggelente. A seb ugyan már teljesen begyógyult, a forradás sem vöröslik annyira, mint korábban, mindazonáltal most is meglehetősen rút. Mintha egy vastos, ráncos hernyót varrtak volna a bőrömre durva, elnagyolt öltésekkel. Különös, hogy a báróné, önfeledt pillanataiban, mennyire szereti csókolgatni ezt a visszataszító heget – habár semmivel sem szokatlanabb, mint a kapcsolatunk önmagában.

Pirkadatkor sajgó vállal ébredek, nyugősen kászálódok ki az ágyból. Félhomály uralkodik kívül-belöl. A szobám sarkába botorkálok, pisálok a pléhvödőbe, majd a háromlábú mosdólavór hűs vizét locsolom magamra. Lassacskán enyhül a gyötrelmem. A lepattogzott, rossz tükörben vizsgálom a fizimiskám. A báróné szerint érzéki szám mindkét sarkából a járomcsontom irányába húzódó vonalakat szemlélem – mintha éles késsel húzták volna mindkettőt –, aztán a szemem környékének sötétebb tónusát, a homlokom árkait, a halántékom lapályát, a borostámba vegyűlő őszes szálakat veszem sorra. Tenyerembe vizet merítek, belémártom az arcom. Miközben mosakszom, fokozatosan elfelejtkezem a sebesűlésemről. Törölközéskor már egészen másfelé járnak a gondolataim, magam sem tudom, merre. Világosodni kezd, rendíthetetlenül. Célja van a folyamatnak, ez kétségtelen: véget vetni az átmenet idejének, eltiporni az éjszaka és a nappal közti keskeny, bizonytalan sávot. Míg folyamatosan növekszik a fény a világban, fölöltözöm. Átmenetileg. Céloom pusztán az átmenet a pucérságból a takartság állapotába. Megszokásból, rögzűlt rutinnak engedve.

Reggelit a cselédlány hoz, mint rendesen. Nem valamelyik csinos, hanem a zavaros tekintetű, szétroncsolt orrú. Szó nélkül teszi a tálcát a kűszőbre, bekopogtat, elmegy. Nem tudja, hogy rég figyelem az ablakból, ahogy jön keresztül a réten, s körülötte nyílnak a pitypangok. A kastélyt nem látom innen, mégis tudom, hogy ott van, ahol. Efféle bizonyosságokkal van teli az

életem. Lehajlok a bejárati ajtóba alul, nem sokkal a küszöb fölött vágott kicsike nyíláshoz, amelyen éppen befér az étel. Félrehajtom a görbölőket, amik a rést fedő vaslemezt tartják, félrecsúsztatom a botcsinálta nyílászárót, beemelem a tálcát, visszahelyezem, majd újból rögzítem a vaslemezt. Elköltöm a früstököt. Közben azon mélázom, ha majd nem hasogat semmim ébredéskor, ha már legalább egy hétig fájdalom nélkül élek, megkísérlem átpréselni magam ezen az ételbeadó lyukon. Tudván tudom, hogy kudarcra ítélt vállalkozás, mégis ezen jár az eszem, méregetem szememmel az ajtót és a vassal takart rést, naivan ábrándozom.

Ezen a hasítékon keresztül látogat meg olykor a macska. Finom kaparászással jelzi érkezését, én izgatottan eresztem be. Dorombol és bökdös a fejével, nagy, sárgásbarna szemével szelíden, barátságosan, egyúttal kíváncsian, s néha pimaszul méricskél, időnként laposakat pislant. Szalonnabórt, kolbászvéget tartogatok neki, ám ökelme mindig kéreti magát egy kis ideig, mielőtt megenné a finom falatokat. Utána összegömbölyödik az ágyon, s íziben elszunnyad. Nem veszi rossz néven, ha hozzá bújok és simogatom selymes bundáját, cserébe gyöngéden dagasztja a karomat hegyes karmaival. Egy órát alhat így, utána visszatér a világba. Mindig délelőtt látogat meg, máskor sohasem.

Reggeli után, ha nem jön a macska, olvasok. Francia regényeket hord ide a báróné, szerelem és vágy és odaadás és csalfaság és rútság és szépség csordul a lapjairól az agyamba. Jól esik minden, szerelmesek, szépség, rondaság, sóvárgás, csalárdság, hűség, elandalít a regényes regénység. Olykor el is szenderedem. Ha álmot látok, a szüleim házába lépek. A szegényes, ütött-kopott bútorokkal berendezett kurtanemesi kúria hámló vakolatú szobáiban bolyongok, amelyekben fölöttem, keresem az anyám és az apám, a nővéreim és a húgaim. Sosem találok senkit. Máskor a csatatereken száguldok, a lőporfüst marja a szemem és a torkom, a zaj bántja a fülem. Előfordul, hogy kápolna hűvösébe lépek, lépteim visszahanganak az üresnek tetsző térben, kong körülöttem az űr. Mihelyt az oltár elé érek, térdre omlok és összetett kézzel imádkozom a Megfeszítetthez, ajkaim fürgén mozognak, szavak formálódnak szájam sötét odvában, de nem értem, mifélek. Idegen nyelven szólítom az Istent, aki nyilván dühös rám emiatt, fénylő orcáját elfordítja rólam, tőlem, s az ólomüveglakon keresztül a fák koronáját szemléli egykedvűen.

Dél felé újra lüktetni kezd a vállam. Ez visszatérít az álom mezeiről vagy a románcok bódító világából a kunyhóm és kínjaim realitásába. Rendszerint ekkor érkezik a báróné, kulcsával zörög a zárban, fojtottan szól valamit a háta mögé, mielőtt belép. Tudom, hogy a társalkodónőjéhez beszél, aki a kezében flintával áll a kalyiba előtt, némán, moccanatlan.

A báróné betoppan, nem szól hozzám, rám se néz, sietve vetkezik. Szája keskeny vonal csupán. Én kihasználom az időt, megragadom a sarokban álló

vödört, amibe a szükségemet végzem, kirakom az ajtón, egy másodpercig farkasszemet nézek az ott strázsáló puskás asszonnyal, aztán gyorsan visszalépek. A külvilágból megint alig láttam valamit, s ez dühít. Az ajtó bezárul mögöttem. A báróné addigra csaknem meztelen. A tekintetével utasít, mit tegyek. Mialatt szeretkezünk, véletlenül az ablakra téved kósza, vergődő pillantásom. A társalkodónő arcát látom a keretben, s füle mellett a puska csövét meredezni az égre. Tárgyilagosan, személytelenül figyeli, ahogyan a gazdája kuporog rajtam, ősi ritmus szerint mozgatja a csípőjét, hosszú haja csatakosan omlik a hátára. Olyan rideg és kifejezéstelen a tekintete, akár a hulláké az elhagyott csatatereken. Lehunyom a szemem, s mikor újra kinyitom, az ablakban nincs senki, csak az ég kék és a fű zöld derengése vibrál az üveg síkján. A báróné teste megfeszül, majd elernyed, s én megkönnyebbülök, hogy a mai napra végeztem a legterhesebb (és egyetlen) kötelességemmel. Szoborként, élettelen heverek, míg az asszony le nem kászálódik rólam végre-valahára. Fölém hajol, keblei csüngnek, a hasa azonban feszes. Hosszan fürkészk. Én merev arccal, némán tűröm a vizslatást. Talán percek telnek el, mígnem a báróné hirtelen mozdul, s kapkodva bújik a ruháiba. Kisvártatva nyílik az ajtó, a vödör csörömpölve begurul, a báróné távozik, és a kijárat kíméletlenül rám zárul újra. Nem öltözöm föl, nem teszek semmit. A vállam megint fáj, a fejem nehéz. Akár csata után, az árokparton. A lovak elszáguldanak mellettem, árnyékuk átsuhan a testemen, a dzsidás kapitány oroszul ordít. Azt hiszem, oroszul. Mellettem daliás férfiú teteme, hatalmas, vérző, lüktető seb tátong a mellkasa közepén. Pontosan akkora vágás, amekkorát a szuronyom üt az eleven húsba. Miután elcsendesedik a mező, fölkönyöklök, fürkészem a halott merevvé dermedt ábrázatát. Tudni akarom, kit öltem meg, ki ez a hivalkodó aranyujtásokkal telitűzdelt, császári egyenruhás férfi. Hiába kutatok a zubbonyában, nem találok semmit. Végül az ujjáról húzom le a címeres gyűrűt, mint valami aljas hullarabló.

Egy madár száll a párkányra, billegeti a farktollait, jobbra-balra döntögeti apró fejét. Parányi teste elférne a markomban. Szívesebben zárnám oda, mint a báróné elomló kebleit, ám tisztában vagyok a vágyakozás képtelenségével. Nem tehetem ki a lábam ebből a kunyhóból, ahol a legnagyobb titokban tartózkodom. Jó volna könyörületből lenni itt, bujkálni a megtorlás elől, mint oly sokan közülünk. Valójában azonban ez a viskó nem rejtekhelyem, nem menedékem, de maga a rám szabott és kiérdemelt büntetés. Egy halálért, amit okoztam. Nincs menekvés, nincs apelláta. Ebben a pillanatban ugyan egyértelműen büntetésnek érzem, máskor mégis közömbös vagyok a helyzetem iránt. Mi több: akadnak időszakok, amikor szeretek itt. A macska látogatásai, például. Vagy a szürkület utáni órák. Mécesst nem kapok, nem is kívánok, így a priccsemen gubbasztva nyugodtan követhetem, ahogyan körém telepszik az este, akár pásztorok a tábortűz köré, majd leereszkedik az éjjel. Denevérek cikkanását hallom, bagoly huhog, tücskök ciripelnek,

néha kabócák muzsikálnak éktelenül. Motozások és zajok töltik csordultig a levegőt, s jóllehet képtelen volnék megmagyarázni, miért indítanak meg, egészen meghatódom. Abban a hangulatban imádkozni is kedvem támad. Legtöbbször csapongó monológba torkollik fölfakadó fohászom. Vágyakozom ugyan a monológ dialógussá bővülése után, csakhogy az Isten süket a szavaimra. Mégsem szomorodom el. Ahogyan a szerelemhez is elegendő egyetlen ember, mert nem csak a viszonzott, beteljesedett vonzalom nemes és igaz érzés, úgy az Istent is elég szólítani, s nem törvényszerű, hogy válasz híján kétségbe essünk és elhagyatottnak érezzük magunkat. Aki keres, talál. Ha nem érti, mit és mikor, ha nem ismeri föl a fölismerendőt, az nem jelent semmit.

Odakinn hirtelen elborul, néhány csöpp eső kopog a tetőn. Hunyt szemmel, elernyedve fekszem hanyatt, elképzelem, ahogy az arcomba hull. Lehetséges, hasít belém, hogy soha többé nem ázom el a feketére váltó égbolt alatt, nem menekülök a zivatar elől eresz, fedél alá, nem futok muskátlival ékesített tornácra, hogy el ne ázzak. Összeszorul a torkom ettől a gondolattól.

Ahogyan nyomom az ágyat, megjelenik előttem a gyűrű, amit a meggyilkolt ember ujjáról lehúztam. A gyűrű, aminek révén megtudtam, ki volt az áldozatom, ki hozta a táborunkra az oroszokat. Az a szétvert orrú cselédlány árulta el néhány nappal ezelőtt, egy óvatlan hajnalon, miközben az ágyneműmet cserélte. Az ajtón kívül ott álldogált, felhúzott puskával a kezében, a társalkodónő, s még valaki, akivel beszélgetett. Bizonyosan egy szolgáló lehetett. A hangok beszűrődtek odúmba, bár értelmet nem nyertek, a torz arcú lány meg én csak mint duruzsolást észleltük a kinti dialógust. A cselédlány sokat mesélt nekem aznap, holott sem előtte, sem utána nem szólt egy szót se, soha. Nem tudom, mi lelhetett, talán a társalkodónő figyelmét nem érezte magán, talán közlékenysége része a sorsomnak. Bár nem hiszem, hogy bárki is beleírta volna a sorsomat valamiféle könyvbe, amiképpen azt sem gondolom, hogy bárkiét belevésték volna bárhová, bármibe. Saját sorsunkat seregnyi tényező alakítja ugyan, ám leginkább, legerősebben mégiscsak mi magunk tartjuk a kezünkben. Ha nem is bírhatunk korlátlan lehetőségekkel és nem törhetünk akadálytalanul a céljaink felé, azért, hitem szerint, végső soron a magunk urai vagyunk. Életünk legfontosabb kérdéseire mi felelünk, a válaszok rajtunk múlnak. Úgy is mondhatom, alapvetően magunk döntünk, vagy (mindenesetre) megtehetjük, hogy döntésre jutunk. És ha nem tesszük? Nos, az is döntés. Lemondani a döntésről – ez egy választás. Az egyetlen lehetőség mellett dönteni – ugyancsak az.

Akárhogy is, a lány beszélt az oroszokról, akik puskatussal vágtak az arcába, mielőtt megerőszkolták. Ennek csaknem egy éve, de még mindig szíviróg belőle a vér. Nem az arcából, hanem ott, lenn. Azt állította, azért

mondja el mindezt nekem, mert úgy hallotta, én öltem orosz a háborúban, amit a szabadságért vívtunk. Bevallottam neki, nem tudom, valóban megtettem-e. Sajnálom, ha csalódást okozok, azonban be kell látnia, hogy nem tudhatom, kilőtt golyóbisaim találtak-e elevent, vagy sem. Egyes-egyedül egy gyilkosságban vagyok bizonyos: a mellém zuhanó test élete szárad a lelkemen, azé az emberé, akinek lehúztam az ujjáról egy gyűrűt. A báró úr volt az, súgta akkor a fülemben a lány, a báró úr maga, senki más, egykori ura és parancsolója ennek a birtoknak és neki meg a többi háznépnek, és férje az asszonynak, aki fogva tart ebben a kulipintyóban. A férje helyett tart engem, lehelte a lány egészen közel hajolva hozzám. Úgy véli, ha én elvettem tőle a férfit, akivel kedvét tölthette, kötelességem pótolni nagy veszteségét. Kizárólag ezért élek, csakis ezért nem kerültem Kufsteinbe vagy bitóra, ezért nem menetelek büntetőszázadban.

Amikor a lány végzett a munkájával és a beszéddel, s én magamra maradtam, azon tűnődtem, jó, vagy rossz, hogy a báróné a kosztért és kvártélyért, életben tartásomért nem vár el tőlem sem hálát, sem haragot, csak egyfajta tetterőt, egyebet semmit. Nem tudom. Számára ez, meglehet, pusztán üzlet, ahogyan a férjének is üzlet volt a császár. A báró befektetett a császárságba, s híven kitarzott a befektetése mellett. Már nem vagyok biztos abban, hogy ezért minden körülmények között árulónak kell-e tekintenem, vagy éppen ellenkezőleg: hűségeseznek? Netalán csupán egy józan, megfontolt férfiúnak. Igaz, a halála ellene mond a megfontoltságnak. Csakhogy ez nem érv. A halál nem érv. Ráadásul ez a halál történetesen én vagyok, aki itt fekszem ebben a házikóban egy piccsen, számkivetve, egy picike madárka hült helyét bámulom az ablakban, vállsebem bizsereg, s néhány perccel ezelőtt még az áldozatom özvegyével szeretkeztem. Illetve, helyesebb, ha azt mondom: ő tette velem. Csöndes, gyámoltalan, ártalmatlan halál vagyok. Egyenesen szárnalmas, ez nyilvánvaló.

Kufsteinben vagy a büntetőszázadban nem kerülne nő, gondoltam ekkor pirulva, de nem támadt bennem sem igazi szégyen, sem keserűség. Azon sem szomorkodom, hogy amikor véresen, lázasan erre a tájra vetődtem, éppen annak ajánlottam a zsákmányolt gyűrűt az életemért cserébe, aki előtt a leginkább titkolnom kellett volna, hogy a birtokomba került. S különösen azt, miként. Már egy percig se bánkódom, hogy seblázamban mindent kifecsegtem. Inkább örülök, hogy tisztába jöttem a helyzetemmel. Immáron pótlék vagyok. És tús. Egy halott ember pótléka, egy özvegyasszony túsza. S végső soron önmagamé. Ez a sorsom és talán a végzetem, melyről első pillantásra úgy tűnhet, nem én irányítom, ellenben a látszat ezúttal is félrevezető. Szabad akaratomból vagyok itt, noha nem lehetnék máshol. Szabad akaratomból kísérem majd meg a szökést is, s ha netán sikerrel járok, szabad akaratomból térek vissza a fogságba. Ha ebben a pillanatban egy jólelkű tündér tűnne elém, s kívánhatnék tőle bármit, talán kísértésbe esnék,

s pillanatnyi gyöngeségből másik börtönért folyamodnék, legyen az akár Kufstein, akár valamelyik városi tömlőc. Ám amint kimondani készülnék ezen egyetlen kívánságom, nyomban meg is bánnám elhamarkodottságomat. Csak attól, hogy elkerülök innét, máris honvágy támadna bennem, s visszakíváncoznék. Ezért elharapnám a mondatot, hevesen ráznám a fejemet, és sietve visszautasítanám a lehetőséget, örökre búcsút intve a tündérnek. Mert nekem itt a helyem, ahol pótolnom kell azt, amit pótolni hivatott vagyok, lehetek. Ahol hasznomat látják és békén hagynak, ahol macskák keresnek föl és madarak köszönnek rám magányomban. Ezt választom én, ezt az életet. Talán vezeklek, bár efelől nem vagyok meggyőződve, hiszen azt sem tudom, mi lenne az oka pontosan és cáfolhatatlanul önkínzó bűnbánatomnak. Folyton változó, alakuló, fogyatkozó és növekedő, múlt- és jövőbeli tév- és kényszerképzeteimen sosem kerekedhetek fölül, ezzel tisztában vagyok, de legalább nem áhítozom botorságokra. Már csak magam vagyok – magamnak, kizárólag magamért kell felelnem. Minden egyébnek vége van, s ez a vég sokáig kitart.

S most nézem, ahogy az ablakpárkányra újra leereszkedik a kismadár. Micsoda meglepetés volna, ha a macska is eljönne ebben a szokatlan időpontban! A macska azonban nem jön. Nem én irányítom, ahogyan az esőt sem és a napszakokat sem. Szabadságom nem terjedhet a macskáig, esőig, napszakokig. Szabadságomban áll ezt a tényt elfogadni, vagy beleőrülni abba, hogy életet vehetek el és (szerencsés vagy szerencsétlen esetben) életet adhatok, ám egy macska bármikor kivonja magát a fennhatóságom alól. Lehunyom a szemem. Az eső neszezése nemsokára elandalít, s a frissen ázott mező illatára ébrednek majd napnyugtakor, mikor a vacsorámat hozzák. Falatozás közben békésen figyelni fogom, miként huny ki a fény a világból, hogyan ébrednek öntudatra a denevérek és a baglyok szárnyának suhogását mi módon issza magába a bőröm. Zárt szemhéjaim mögött azt képzelem majd, hogy egy szellős tornácon üldögélek. Az épület, amihez az ámbitus csatlakozik, vadregényesen romos, akár egy ókori villa Itáliában, a verandára vezető, zöld mohával benőtt grádicsok szelíd, nádassal tarkított mocsárból emelkednek ki. A lép irdatlan felszínéből itt-ott hatalmas tölgyek törnek a kiszikkadt, cserepesre repedezett pusztaságot idéző égbolt felé, ágaik közt ragadozó madarak fészkelnek, leveleik megannyi, mélyzölden csillogó hátú szarvasbogár, kérgükön csúszómászók hadai masíroznak föl s alá. Én csak nézelődöm és mélyeket lélegzem, beleszédülve ebbe a különös látványba, amelyről tudom, hogy látomás, mégsem hiszem, hogy bárhol a világmindenségben létezhet ennél valóságosabb valóság.